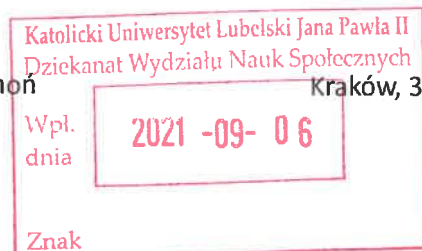

prof. dr hab. Michał Wierzbich
Uniwersytet Jagielloński
Instytut Psychologii

Kraków, 30 sierpnia 2021 roku

RECENZJA

w postępowaniu habilitacyjnym dr Magdaleny Szubielskiej w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

1. Sylwetka kandydata

Dr Magdalena Szubielska uzyskała tytuł magistra psychologii w 2003 roku w Instytucie Psychologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Tam też obroniła stopień doktora nauk humanistycznych w dziedzinie psychologii w 2006 roku. Aktualnie dr Szubielska jest adiunktem w tej jednostce, a więc jest z nią związana przez całą swoją karierę zawodową.

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

2. Ocena osiągnięcia naukowego

Dr Szubielska przedstawiła do oceny osiągnięcie naukowe zatytułowane „Wyobrazeniowe przetwarzanie kształtu i wielkości obiektów przez osoby niewidome od urodzenia”. Zgodnie z deklaracją zawartą w autoreferacie osiągnięcie to związane jest w szczególności z (1) ustaleniem specyfiki reprezentowania w wyobraźni obiektów przez osoby niewidome od urodzenia, ze szczególnym uwzględnieniem sposobu reprezentowania przestrzennych cech obiektu (szczególnie wielkości i kształtu), oraz (2) zaproponowaniem teoretycznej koncepcji nietrwałych umysłowych reprezentacji wyobrazeniowych, którymi posługują się osoby niewidome od urodzenia. Osiągnięcie to zostało opisane w cyklu jedenastu artykułów, w tym sześciu publikacjach w czasopismach indeksowanych na liście JCR i czterech publikacjach w czasopismach indeksowanych na liście Scopus. Oceniany dorobek w przeważającej części ma więc zasięg międzynarodowy. Został również dostrzeżony przez środowisko naukowe o czym świadczą cytowania prac (54 cytowania dla 11 tekstów wskazanych w osiągnięciu; dla całego dorobku 192 cytowania, h-index 8, źródło Google Scholar na dzień 30 sierpnia 2021; należy odnotować, że wartości bibliometryczne są w pewnym zakresie wynikiem znacznej liczby autocytowań). Z punktu widzenia bibliometrycznego jest to zatem dorobek dobry, choć warto w przyszłości podjąć próbę publikacji wyników w czasopismach o wyższym współczynniku wpływu (zgodnie z wykazem prac tylko jedno czasopismo ma $IF > 1$).

 Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego
Ocena Wydziału A+

 ocena
wyróżniająca

ul. B. Ingardena 6

PL 30-060 Kraków

psychologia.uj.edu.pl

tel. (12) 663-24-15

obiekty. Zaobserwowano również różnice dotyczące czasu reakcji na korzyść grupy osób niewidomych od urodzenia, jednak badania nie uwzględniają analiz przetargu szybkości i poprawności, zatem trudno o konkluzywne wnioski dotyczące tej zmiennej. W pracy pojawia się interpretacja wyników odwołująca się do allocentrycznej i egocentrycznej ramy reprezentacji, która będzie miała znaczenie dla modelu teoretycznego zaproponowanego w autoreferacie. Wątek rotacji mentalnej kontynuowany jest w publikacji c., w której badaniu poddano 11 osób niewidomych od urodzenia (oraz dopasowaną grupę kontrolną osób widzących). Ponownie zastosowano kształty abstrakcyjne, wykorzystując tym razem grafiki wypukłe. Wyniki wskazują na poprawne i szybsze wykonywanie zadania rozpoznania figur w rotacji przez osoby niewidome. Kontrolowano również strategię wykonywania zadania poprzez zastosowanie różnych form tła (ramka lub siatka), które okazały się różnicować wyniki osób widzących, ale nie niewidomych. Artykuł d. Wydaje się dotyczyć tej samej grupy badanych. Zastosowano w nim podobne bodźce, jednak tym razem zadaniem osób badanych było rozpoznanie bodźca. Osoby niewidome ponownie okazały się szybsze niż osoby widzące, jednak nie zaobserwowano różnic w zakresie poprawności. Ponownie zaobserwowano również różnice strategii wykonywania zadania u osób widzących, ale nie u osób niewidomych. W ocenianej grupie tekstów zaobserwować można znaczący postęp metodologii (większa liczba prób, kontrola czynników zakłócających, kontrola strategii rozwiązywania zadania, wprowadzenie grup kontrolnych osób widzących w nowszych pracach), a w konsekwencji wzrost konkluzywności uzyskanych wyników. Dla ich szerszej interpretacji warto byłoby moim zdaniem rozwinąć projekt badawczy wracając do prezentacji obiektów naturalnych (umożliwiając badanym interakcję z obiektem o znaczeniu funkcjonalnym), zwiększyć choć trochę grupy badawcze a przede wszystkim liczbę prezentowanych badanym obiektów.

- e. Szubielska, M. (2015). Mental majorization of figures tactilely explored by sighted and congenitally blind individuals. *Roczniki Psychologiczne/Annals of Psychology*, 18(1), 121–132. <http://dx.doi.org/10.18290/rpsych.2015.18.1-5en>
- f. Szubielska, M., i Marek, B. (2015). The role of visual experience in changing the size of objects in imagery processing. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 109(1), 43–53. <https://doi.org/10.1177/0145482X1510900106>
- g. Szubielska, M., Möhring, W., i Szewczyk, M. (2019). Spatial scaling in congenitally blind and sighted individuals: Similarities and differences. *Journal of Cognitive Psychology*, 31(4), 476–486. <https://doi.org/10.1080/20445911.2019.1624554>

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

 Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego
Ocena Wydziału A-

 ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6
PL 30-060 Kraków
psychologia.uj.edu.pl
tel. (12) 663-24-15

i wprowadza grupę kontrolną osób widzących). We wszystkich opisanych powyżej eksperymentach autorka stosuje klasyczne procedury badawcze i nie odwołuje się do danych ani modeli neurobiologicznych dotyczących wyobraźni i reprezentacji wizualnych. Nie poddaje również analizie wpływu integracji wzrokowo-ruchowej i jej odpowiedników funkcjonalnych u osób niewidomych, które wydają się kluczowe dla interpretacji uzyskanych wyników. Badania raportowane w tekstach a-g. są silnie inspirowane klasycznymi teoriami wyobraźni wzrokowo-przestrzennej, co może w pewnym zakresie tłumaczyć ograniczony zakres teoretycznych poszukiwań habilitantki. Ograniczenia te pozwala przekroczyć trzecia grupa publikacji poddająca analizie rysunki osób niewidomych.

- h. Szubielska, M., Niestorowicz, E., i Marek, B. (2016). Drawing without eyesight. Evidence from congenitally blind learners. *Roczniki Psychologiczne/Annals of Psychology*, 19(4), 681–700. <http://dx.doi.org/10.18290/rpsych.2016.19.4-2en>
- i. Szubielska, M. (2018). People with sight impairment in the world of visual arts: Does it make any sense? *Disability & Society*, 33(9), 1533 –1538. <https://doi.org/10.1080/09687599.2018.1480261>
- j. Szubielska, M., Niestorowicz, E., i Marek, B. (2019). The relevance of object size to the recognisability of drawings by individuals with congenital blindness. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 113(3), 295–310. <https://doi.org/10.1177/0145482X19860015>

Trzecia grupa tekstów dotyczy wytworów rysunkowych osób niewidomych. Autorka podejmuje w nich próbę rekonstrukcji formy reprezentacji przestrzennych przez osoby niewidome. W tekście h. badaniu poddana została grupa 11 dzieci niewidomych od urodzenia. Proszone były one o wykonanie trzech rysunków wybranych obiektów, przy czym część obiektów pozwalała zdaniem badaczy na zbudowanie ich kompletnej reprezentacji dotykowej (np. owoc), a część nie (np. dom, pokój). W badaniach analizowano na ile obiekty narysowane przez osoby badane mogą być poprawnie rozpoznane przez sędziów kompetentnych. Dyskutowano również formalne cechy wytworów oceniając kompetencje osób badanych w odniesieniu do faz rozwoju rysunku u dzieci. Analizowano również ocenę wytworów przez sędziów kompetentnych po treningu osób badanych z wykorzystaniem tyflografik. Wyniki badań wskazują, że trening nie wpłynął znacząco na zdolność do odtworzenia obiektów, przy czym zmniejszyła się nieznacznie liczba błędów typowych dla wczesnych faz rozwoju rysunku. Tekst i. odwołuje się do wątku wytworów osób niewidomych, przy czym nie wnosi wiele do dyskusji. Autorka koncentruje się w nim bowiem na wątku kontaktu osób

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział
Filozoficzny

Instytut
Psychologii

Ocena Wydziału A+

Ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6
PL 30-060 Kraków
psychologia.uj.edu.pl
tel. (12) 663-24-15

zaobserwowano wpływu żadnego z zadań. Autorka nie dyskutuje w szczegółach związków między obciążeniem pamięci roboczej i wyobraźnią.

Podsumowując, referowane powyżej teksty przynoszą wyniki o zróżnicowanej wartości poznawczej i teoretycznej. Analizy prezentowane w poszczególnych artykułach nie odnoszą się wprost do spójnej ramy interpretacyjnej, a każdy z nich tylko w ograniczonym stopniu odpowiada na pytanie o naturę reprezentacji przestrzeni u osób niewidomych. Próba integracji wyników przeprowadzonych badań staje się widoczna w autoreferacie. W ocenianych tekstach brak moim zdaniem spójnego planu badań. Autorka wykorzystuje różne metody badania wyobraźni mając na uwadze znaczenie praktyczne prowadzonych badań, a wątek teorii reprezentacji nie jest w tych pracach kluczowy. Wydaje się, że może to ulec zmianie w konsekwencji realizacji projektów badaczach, w których realizację habilitantka zaangażowała się w ostatnich latach.

W autoreferacie dr Szubielska przekonująco uzasadnia związki pomiędzy poszczególnymi liniami badań. Jednak analiza teoretyczna wyników pozostawia pewien niedosyt i wymaga rozwinięcia w kolejnych pracach. Rozważania teoretyczne dotyczące mechanizmów powstawania wyobrażeń oparte są na klasycznych modelach teoretycznych i wydają się ignorować współczesne badania nad neuronalnymi mechanizmami wyobrażeń i ich związkami z percepcją (np. prace Dijkstry, czy też filozoficzne analizy Nanay), również tych odnoszących się bezpośrednio do badań niewidomych (por. np. Cattaneo, której prace są co prawda cytowane, jednak w samej analizie teoretycznej są wykorzystywane dość marginalnie), a także wątek integracji wzrokowo-ruchowej, której rolę dla wykonywania zadań eksperymentalnych zastosowanych w badaniach empirycznych stanowiących podstawę osiągnięcia habilitacyjnego trudno przecenić (por. badania nad tak zwaną pętlą percepcji i działania; swoją drogą rysowanie wydaje się typowym zadaniem na koordynację percepcyjno-motoryczną, na co warto zwrócić uwagę w kontekście interpretacji drugiej linii badań habilitantki). Proponowane w autoreferacie ujęcie teoretyczne wydaje się pomijać również wątek analizy funkcjonalnej wyobraźni osób niewidomych. Wydaje się, że takiej analizie sprzyjać mogłoby uzupełnienie badań o procedury wykorzystujące w większym stopniu zadania odnoszące się do warunków naturalnych wymagające wykorzystania naturalnych obiektów. Autorka ambitnie odnosi się w autoreferacie do argumentów zarówno z danych empirycznych, ale również np. analizy wypowiedzi osób niewidomych. Dane te nie zostały jednak w pełni zintegrowane. Szczególnie dobrze widoczne jest to na poziomie opisu modelu własnego, który sygnalizuje obszary, na

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział
Filozoficzny

Instytut
Psychologii

 Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego
Ocena Wydziału A+

 ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6
PL 30-060 Kraków
psychologia.uj.edu.pl
tel. (12) 663-24-15

mieści się na pograniczu psychologii poznawczej, psychologii zdrowia i tyflopedagogiki. Habilitantka interesuje się również estetyką i rolą sztuki w kształtowaniu postaw wobec niepełnosprawności. Dorobek ma charakter lokalny lub ogólnopolski. Publikacje nie miały zatem wpływu na literaturę międzynarodową, ale ich cytowalność wskazuje na wpływ na poziomie krajowym. Może to mieć związek z ich znaczeniem aplikacyjnym. W ostatnich latach habilitantka nawiązała współpracę zagraniczną z dr Wenke Möhring, w ramach której opublikowano dwa artykuły naukowe, a także pozyskano grant w konkursie ALPHORN wspierającym współpracę polsko-szwajcarską (projekt współfinansowany przez Narodowe Centrum Nauki oraz Swiss National Science Foundation). Pozyskała również środki na staż w Uniwersytecie Aix Marseille, którego realizacja została opóźniona przez pandemię. Regularnie współpracuje również z kilkoma ośrodkami w kraju. Realizowała też grant MINIATURA i dwa inne projekty finansowane ze środków NCN. Warto zwrócić uwagę, że dużą część środków ze źródeł zewnętrznych pozyskano w ostatnich dwóch latach co potwierdza wzrost dynamiki rozwoju naukowego kandydatki. Habilitantka aktywnie brała również udział w konferencjach (38 wystąpień po obronie doktoratu, w tym konferencje o zasięgu międzynarodowym).

Oceniając merytorycznie pozostały dorobek naukowy kandydatki warto podkreślić jego obszerność i aplikacyjny charakter. Warto podkreślić również wyraźną tendencję wzrostową w ostatnich latach potwierdzoną nawiązaniem istotnych kontaktów międzynarodowych i pozyskaniem finansowania ze źródeł zewnętrznych. Formułując ocenę pozostałej aktywności naukowo-badawczej można zgłosić do niej podobne zastrzeżenia, jakie wymieniłem w odniesieniu do głównego osiągnięcia, tj. brak osadzenia teoretycznego prac i ich umiarkowany zasięg. Dorobek ma charakter lokalny i krajowy, ale nawiązana współpraca pozwala mieć nadzieję, że w niedalekiej przyszłości zasięg stanie się międzynarodowy.

4. Ocena dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego i organizacyjnego

Działalność dydaktyczna dr Szubielskiej jest aktywna i zróżnicowana. Przygotowywała i realizowała zajęcia m.in. w zakresie psychologii i neuronauki poznawczej, metodologii i statystyki. Zajęcia prowadziła na psychologii i kilku innych kierunkach, w tym pedagogice, kognitywistyce i filologii polskiej. Była również aktywna w zakresie tutoringu studentów. Warto podkreślić, że opieka nad studentami w ramach seminariów, czy też w ramach nieformalnej opieki prowadziła do późniejszej współpracy naukowej i wspólnych publikacji. Habilitantka nie pełniła jednak funkcji promotora pomocniczego w przewodach doktorskich, a jej

UNIwersYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

 Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego
Ocena Wydziału A+

 ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6
PL 30-060 Kraków
psychologia.uj.edu.pl
tel. (12) 663-24-15

organizacyjnego, dydaktycznego i popularyzatorskiego dr Magdaleny Szubielskiej, w świetle wymogów merytorycznych uzyskania stopnia doktora habilitowanego przedstawionych w Ustawie Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018 uważam, że przedstawione przez habilitantkę osiągnięcie odpowiada tym wymogom w stopniu wystarczającym. Dorobek uzupełniający i działalność dydaktyczną oceniam jako dobre, podobnie oceniam działalność popularyzatorską oraz organizacyjną. Wnoszę o podjęcie przez Komisję habilitacyjną uchwały o nadaniu dr Magdalenie Szubielskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia.

prof. dr hab. Michał Wierchoń

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

 Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego
Ocena Wydziału A+

 ocena
wyróżniająca

ul. B. Ingardena 6
PL 30-060 Kraków
psychologia.uj.edu.pl
tel. (12) 663-24-15